

**CHOLG'U IJROCHILIGIDA IJRO USLUBI KO'NIKMALARINI
RIVOJLANTIRISH**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10633393>

Ergashev Abduraxmonjon

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Farg'ona mintaqaviy filiali Teatr san'at va Xalq ijodiyoti fakulteti "Professional Cholg'u ijrochiligi kafedresi" Cholg'u ijrochiligi yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Tursunov Begzod Shavkatovich

Teatr san'at va Xalq ijodiyoti fakulteti Professional Cholg'u ijrochiligi kafedresi o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Cholg'u ijrochiligi nota cho'zimlarini vaqt birligiga nisbatan o'rgatish, ijrochilik san'atini egallashda talabalarni musiqa ritmi tuyg'usini tarbiyalash, haqiqiy sozandani shakllantirishda taniqli pedagog va kompozitorlarning tajriba metodik maktablari hususida quyidagi muhim ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar

kompozitor, cholg'u, ritm, ohangdorlik, nota.

KIRISH

Musiqa sohasida cholg'u ijrochiligi tarbiyalashda milliy-ahloqiy qadriyatlar ruhini o'z ichiga olgan bo'lib, talabalarga musiqa ritmi tuyg'usini o'rgatishda nota cho'zimlarini vaqt birligiga nisbatan o'rgatishning roli katta ahamiyatga ega. Bu masalada O'zbekistonning taniqli sozandalari, pedagoglari va kompozitorlari muhim o'rin egallaydi. Bu o'qituvchilar, o'quvchilarga nota yozuvi va musiqa ritmi tushunishni o'rgatishda yordam bera oladilar. Muhim pedagog va kompozitorlardan ba'zilari:

Orif Qosimov: Taniqli dutar ustosi va xalq artisti Orif Qosimov O'zbek milliy musiqi merosini yuqori darajada egallagan bir san'atkor. Uning tajribasi va mahorati yosh avlodni milliy-ahloqiy qadriyatlar ruhida musiqa san'ati bilan ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Turg'un Alimatov: Yirik yulduzlar toplamida joy olgan tarona va dutor asarlarining muallifi Turg'un Alimatov, ijtimoiy va milliy mavzularda yaratilgan asarlari orqali ijrochilik san'atini yuqori darajada egallagan.

Abdusamad Ilyosov: O'zbekiston xalq artisti, ma'naviy san'atkor Abdusamad Ilyosov ham milliy musiqa merosiga ega bo'lgan san'atkorlarimizdan biridir.

Uning ijro asarlari va xalqaro sahnalardagi faoliyati yosh avlodga milliy-ahloqiy qadriyatlar ruhida musiqa tajribasini o'rgatishda muhim bo'ladi.

G'ulom Qo'chqorov: Merosi boyicha mashhur dutor ustosi va yozuvchi G'ulom Qo'chqorov, milliy musiqa qadriyatlarini o'zining ijrochilik san'ati va asarlarida ko'rsatish bilan tanilgan.

Abdurahim Hamidov: Milliy ijrochilik san'atida Abdurahim Hamidov ham mustahkam o'rni egallagan. Uning taronalari, dutor asarlari milliy musiqa tizimiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Bu san'atkorlar va boshqalar talabalarga musiqa ritmi tuyg'usini o'rgatishda qo'llanmalar, maslahatlar, va mashg'ulotlar orqali o'zlarini rivojlantirishda yordam bera oladilar. Bunday pedagoglar va kompozitorlarning ta'limotlarini o'rganish, ijro etish jarayonida o'zlashtirish uchun muhimdir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Jamiyatda mashhur pedagoglar va kompozitorlarning qo'llanmalarini o'rganish o'quvchilarga ijrochilik san'ati, nota cho'zimplari va ritmni tushunishda yordam bera oladi va ularni musiqaviy tarbiyada rivojlantirishda muhim bo'ladi.

Musiqa ijrochiligini o'rgatishda sozandaning ijro harakati musiqa xotirasini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Sozanda aniq ijro harakati orqali musiqa asari bilan tanishish, musiqa xotirasining faollashishiga qo'llanma qiladi. Bu o'quvchilar uchun o'zlarini musiqa bilan bog'lash, eslab qolish va asarni o'zlashtirishda yordam bera oladi.³⁶

Birinchi navbatda, musiqa o'qitishda nota cho'zimplari vaqt birligiga nisbatan o'rgatish talabalarga notalar bilan ishlashni o'rgatadi. Bu, musiqaviy adib va ijrochilarning qo'llanma ishlari, mazkur cho'zimlar ustida amalga oshirilgan tajribalari, turli musiqa dasturlari, o'quv kitoblari va elektron resurslar orqali olib boriladi.

Ikkinchi navbatda, musiqa ritmi tuyg'usini tarbiyalashni ko'rib chiqish uchun pedagoglar o'z tajribalarini, ma'lumotlarni va tarbiya metodikalarini o'rgatish jarayonida muvaffaqiyatli ishlab chiqishganlar. Ularning kitoblari va o'quv resurslari talabalarga musiqa ustida savollar, mashg'ulotlar, amaliyotlar orqali o'zlarini sinovlash imkoniyatini beradi.

Uchinchi navbatda, haqiqiy sozandani shakllantirishda taniqli pedagoglar va kompozitorlar o'zlarining qo'llanmalari bilan o'quvchilarga teorik bilimlarini amaliyotga o'tishda yordam bera oladilar. Bu metodikalar o'qituvchilar va o'quvchilar uchun ilmiy tadqiqotlar, qo'llanmalar, maslahatlar va darslar orqali bu san'atni o'rganishni osonlashtirishadi.

³⁶ Tursunov, B. (2021). «DOIRA» CHOLG'USINING PAYDO BO'LISHI. Oriental Art and Culture, 2(4), 83-87.

Musiqa asarini tinglash va uni ijro etish o'rtasidagi farqni anglash muhimdir. Musiqa asarini tinglash o'quvchilarga faqat tinglash qobiliyati va eshitish tajribasi beradi. Bu esa o'quvchilarning musiqqa xotirasini rivojlantirishiga eng yaxshi yordamchi bo'lmaydi. Shunday qilib, musiqqa asarini eshitish bilan uni bevosita ijro etish orasidagi farqni o'rganish o'quvchilar uchun muhimdir.

Musiqqa xotirasini rivojlantirishda ijro harakati hamda musiqqa asarini yod olishning o'ziga xos yollarini o'rganish talabalarga yordam bera oladi. Ijrochilik bo'yicha qiyin bo'lgan qismlarga e'tibor berish, ularni tahlil qilish va o'zlashtirish, musiqqa fikrining boshlanishi va tugashini tushunish, o'ziga xos bezakli o'rinlarga e'tibor berish – bu barchasi musiqqa asarini yaxshi o'zlashtirish va eslab qolishga o'rgatishda yordam beradi.

Musiqqa ijrochiligini o'rganuvchilarni mustahkam yod olish va musiqqa xotirasini rivojlantirish yo'lida qo'llab-quvvatlash uchun o'zlashtirilgan va amaliy mashg'ulotlar bilan ta'minlash juda muhimdir.

Musiqqa ijrochiligini o'rgatishda o'qituvchining roli juda muhimdir. O'qituvchi uchun boshqa fanlardan ortiqcha bilim, ko'nikma va qobiliyatlar talab etiladi. Sozanda bo'lishning yanada o'zida pedagogik fikrlash, o'quvchining ichki dunyosini tushunish, uning individual xususiyatlarini hisobga olish kabi sifatlarga ega bo'lish ham talab etiladi. Cholg'u ijrochiligidan ta'lim berish o'qituvchi uchun umumiy pedagogika va psixologiya sohalaridan ham xabardor bo'lishi kerak.

O'qituvchi, o'quvchisining tabiatini, o'z faoliyatini tushunishi va unga mo'ljallangan bo'lishi, psixologik va pedagogik tajribaga ega bo'lishi talab etiladi. O'quvchisining motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash, uning musiqqa ustidan his tuyg'ularini tushunish va uni rivojlantirishda o'qituvchi boshqaruvining katta roli bor.

O'qituvchi o'zini o'quvchiga xuddi bir o'quvchi kabi bo'lib tushuntirish, salbiy ta'sir ko'rsatish kerakmas. Ijrochilik bo'yicha qiyin bo'lgan qismlarga e'tibor berish, ularni tahlil qilish va o'zlashtirish, o'quvchining musiqqa fikrini tushunishda yordam berish talab etiladi.³⁷

O'qituvchi o'quvchilarni o'rganish va ijrochilik mahorati ustida ishlovchi, ularning qiziqishi va istag'ini oshirishga yo'l qo'yuvchi, talabalar bilan jismoniy va ma'naviy munosabatda bo'lishi kerak. O'qituvchining individual xususiyatlaridan tashqari, o'quvchilarning ijtimoiy tashqi aloqalari, oilaviy omillari va boshqa shaxsiy maqsadlari ham tahlil qilinishi lozim.

O'qituvchi, o'quvchilarni mustaqil o'rganishga rag'batlantirish, fikrlarini ifodalashga imkon berish va ijrochilikda rivojlanishiga yo'l qo'yish kerak. O'qituvchi o'z faoliyati orqali talabalarni ilg'or ijrochilar ekanligini hissiyatga

³⁷ Madaminov, S. (2021). The Importance of Music Education in Out-of-School Education. International Journal of Culture and Modernity, 11, 371-377

solishi, ijro harakatlarini ilhomlantirish, musiqa asarlarini yaratishda talabalarga ilhom berishni o'rgatish hamda ularni o'z fikr va tasavvurlari bilan ifodalashda yordam berish lozim.

O'qituvchi ham o'z fikrini doimo yangilab, ilg'or talabalarni o'rganish va ijrochilikga yo'naltirishda mehnat qilishi zarur. O'qituvchining o'z faoliyati, o'zgaruvchilik va foydali faoliyatni o'rganishga imkon berish uchun xalqaro o'quv-uslubiy texnologiyalarni qo'llash kerak. Talabalarni musiqa ijrochiligi va rivojlanishi yo'nida yaxshi tayyorlash, ularning individual qobiliyatlari va talablari hisobga olinishi kerak.

O'qituvchi o'z fanini yaxshi o'rganish, hozirgi pedagogika va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash, ijrochilikdagi soha muammosini tahlil qilish va unga yechim topish uchun mehnat qilishi kerak. O'quvchilarni ilg'or ijrochilar sifatida tayyorlash, ularni musiqa ijrochiligi sohasida rivojlantirish o'qituvchi uchun muhim vazifalardan biridir.

Musiqa ijrochiligini o'rgatishda o'qituvchining roli juda muhimdir. O'qituvchi uchun boshqa fanlardan ortiqcha bilim, ko'nikma va qobiliyatlar talab etiladi. Sozanda bo'lishning yanada o'zida pedagogik fikrlash, o'quvchining ichki dunyosini tushunish, uning individual xususiyatlarini hisobga olish kabi sifatlarga ega bo'lish ham talab etiladi. Cholg'u ijrochiligidan ta'lim berish o'qituvchi uchun umumiy pedagogika va psixologiya sohalaridan ham xabardor bo'lishi kerak.

O'qituvchi, o'quvchisining tabiatini, o'z faoliyatini tushunishi va unga mo'ljallangan bo'lishi, psixologik va pedagogik tajribaga ega bo'lishi talab etiladi. O'quvchisining motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash, uning musiqa ustidan his tuyg'ularini tushunish va uni rivojlantirishda o'qituvchi boshqaruvining katta roli bor.

O'qituvchi o'zini o'quvchiga xuddi bir o'quvchi kabi bo'lib tushuntirish, salbiy ta'sir ko'rsatish kerakmas. Ijrochilik bo'yicha qiyin bo'lgan qismlarga e'tibor berish, ularni tahlil qilish va o'zlashtirish, o'quvchining musiqa fikrini tushunishda yordam berish talab etiladi.³⁸

O'qituvchi o'quvchilarni o'rganish va ijrochilik mahorati ustida ishlovchi, ularning qiziqishi va istag'ini oshirishga yo'l qo'yuvchi, talabalar bilan jismoniy va ma'naviy munosabatda bo'lishi kerak. O'qituvchining individual xususiyatlaridan tashqari, o'quvchilarning ijtimoiy tashqi aloqalari, oilaviy omillari va boshqa shaxsiy maqsadlari ham tahlil qilinishi lozim.

XULOSA

O'qituvchi, o'quvchilarni mustaqil o'rganishga rag'batlantirish, fikrlarini ifodalashga imkon berish va ijrochilikda rivojlanishiga yo'l qo'yish kerak.

³⁸ Boboyev, V. (2022). The Multifaceted Creative Artist Chokariy-Mat Yusuf Kharratov. Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT, 2(3), 77-80.

O'qituvchi o'z faoliyati orqali talabalarni ilg'or ijrochilar ekanligini hissiyatga solishi, ijro harakatlarini ilhomlantirish, musiqa asarlarini yaratishda talabalarga ilhom berishni o'rgatish hamda ularni o'z fikr va tasavvurlari bilan ifodalashda yordam berish lozim.

O'qituvchi ham o'z fikrini doimo yangilab, ilg'or talabalarni o'rganish va ijrochilikga yo'naltirishda mehnat qilishi zarur. O'qituvchining o'z faoliyati, o'zgaruvchilik va foydali faoliyatni o'rganishga imkon berish uchun xalqaro o'quv-uslubiy texnologiyalarni qo'llash kerak. Talabalarni musiqa ijrochiligi va rivojlanishi yo'nida yaxshi tayyorlash, ularning individual qobiliyatlari va talablari hisobga olinishi kerak.

O'qituvchi o'z fanini yaxshi o'rganish, hozirgi pedagogika va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash, ijrochilikdagi soha muammosini tahlil qilish va unga yechim topish uchun mehnat qilishi kerak. O'quvchilarni ilg'or ijrochilar sifatida tayyorlash, ularni musiqa ijrochiligi sohasida rivojlantirish o'qituvchi uchun muhim vazifalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rasulova, Saida Sabirovna, and Orif Tursunovich Tillahojayev. "PECULIARITIES OF TRAINING MUSIC TEACHERS FOR INNOVATIVE EDUCATIONAL ACTIVITIES." Academic research in educational sciences 2.Special Issue 4 (2021): 14-17.

2. Tillaxo'jayev, O. "FORMATION OF INTERNATIONAL VIRTUE IN STUDENTS THROUGH STUDYING THE LIFE AND CREATION OF COMPOSER SULAYMON YUDAKOV." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.11 (2022): 122-127.

3. Askarova, S. "Great Song Genre in the Ethno Music of Uzbek Folk Music." JournalNX 7.05 (2021): 131-134.

4. Muhammadjonovna, Asqarova Sohibaxon. "THE ROLE AND ROLE OF MUSIC IN THE FORMATION OF THE SPIRITUAL AND AESTHETIC PERFECTION OF YOUNG STUDENTS." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.03 (2022): 106-109.

5. Asqarova, Sohibaxon, and Muslimaxon Muhammadjonova. "O 'YIN TA'LIM JARAYONINI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK VOSITASI SIFATIDA." Scientific progress 2.2 (2021): 317-321.

6. Askarova, S. "DEFECTS IN THE VOICE OF PUPILS AND WAYS TO ELIMINATE IT." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.11 (2022): 418-420.

7. Askarova, S. "SPECIFIC ASPECTS OF STUDENTS'SINGING SKILLS DURING ADOLESCENCE." Open Access Repository 9.11 (2022): 216-218.
8. Asqarova, S. "XOR VA XORSHUNOSLIK FANI DARSLARIDA KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH." Eurasian Journal of Academic Research 2.7 (2022): 62-65